

Exjobbspresentation:

Utveckling av kolfibertrike

Exjobb inom Produktutveckling

Lars Viebke

www.viebke.nu/URO-X

Bakgrund

Utbildningar, KTH:

- Maskinteknik, Produktutveckling
- Maskinteknik, Lättkonstruktion (*konstruktion med fiberkompositer*)
- Elektro, mekatronik

Erfarenheter (*relevanta till projektet*):

- Genomfört två exjobb tidigare
- Lång erfarenhet av fiberkompositkonstruktion
- Fiberkomposithandboken, Sveriges mest lästa på nätet
- Liggcykelkonstruktör
- Långfärdscyklist
- Erfarenhet av industriell produktutveckling
- Behärskar 3D CAD (*IronCAD och Solid Edge*)

Upplägg

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ÖVERSIKT

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

PRODUKTIONS-
METODER

UTVECKLINGS-

PROCESSEN

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

PRODUKTIONS-
METODER

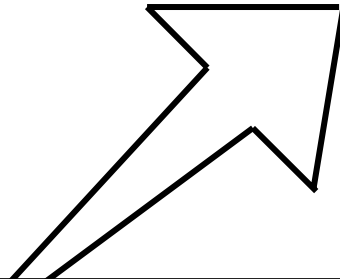
DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

*UTVECKLINGS-
PROCESSEN*

Inledning

Vad är en liggcykel?

UTVECKLINGSPROCESSEN

Inledning

Vad är en trike?

Tadpole

Delta

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

UTVECKLINGSPROCESSEN

Inledning

Vad är en tadpole?

UTVECKLINGSPROCESSEN

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-ANALYS

KONSTRUKTIONS-LÖSNINGAR

PRODUKTIONS-METODER

DIMENSIONERING

PROTOTYP-FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

Inledning

Tadpole trike - Fördelar, nackdelar?

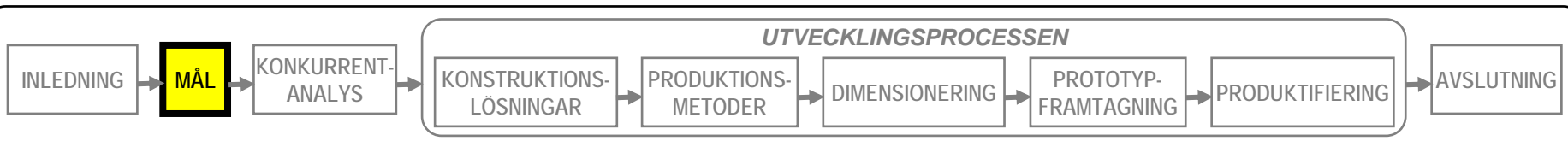
- + Bekväma
- + Inga balansproblem
- + Säkra vid halt väglag
- + Marknära, gocartliknande känsla

- Låga, dålig uppsikt i trafik, flagga är krav
- Otympliga
- Tung (oftast)
- Dyrare än tvåhjulningar
- Sämre fart än motsvarande tvåhjult liggcykel

Mål - projektet

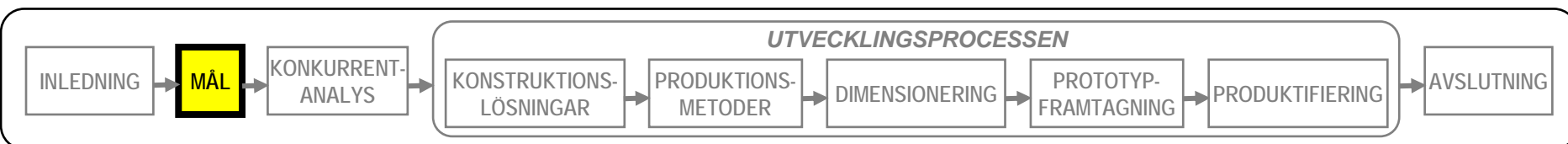
- Konstruera trehjult liggcykel i kolfiberkomposit via 3D-CAD
- Tillverka en prototyp
- Utvärdera prototypen
- Dokumentera och redovisa projektet, skriftligt, muntligt och på nätet

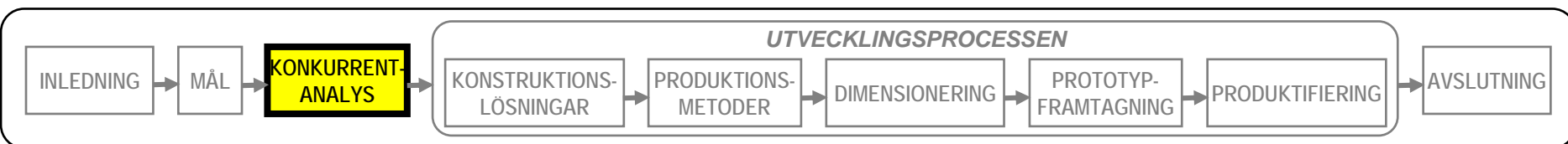
Mål - triken

- **Prototypen** skall ha **full funktion** och se ut som produktionsmodellen
- Anpassa prototypen så att den kan fungera som **plugg** (positiv form)
- **Anpassa produktionsmetoder** efter lågserietillverkning, 10-100 st/år, max 1000st/år
- Visa att produktionsmodellen blir **marknadens lättaste** tadpole trike
- Välja konstruktionslösningar utifrån **jämförelse med konkurrenternas**

Andra tadpole trike tillverkare

- Ett tiotal större tadpoletillverkare
- Olika prissegment:
  - Lågpris ~10 000 SEK
  - Mellanpris 20 000 – 30 000 SEK
  - Högpris 30 000 – 80 000 SEK
- Mellan- och högpris = lågvolymer (<500 st/år), tillverkning i västvärlden och Taiwan, customisering
- Lågpris = större volym (500 – 5000 st/år), tillverkning i Asien (Kina), ingen customisering

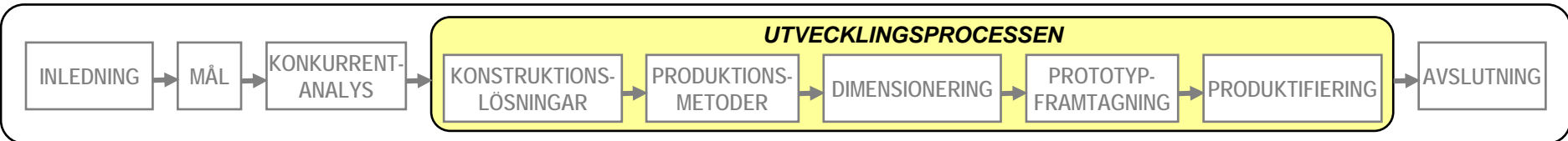

Utvecklingsprocessen

Faser vid en generell produktutveckling:

- Förstudie och idéfas
- Skissfas
- Designfas
- Konstruktionsfas
- Prototypfas
- Produktifieringsfas

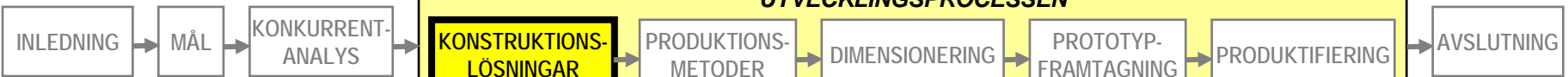
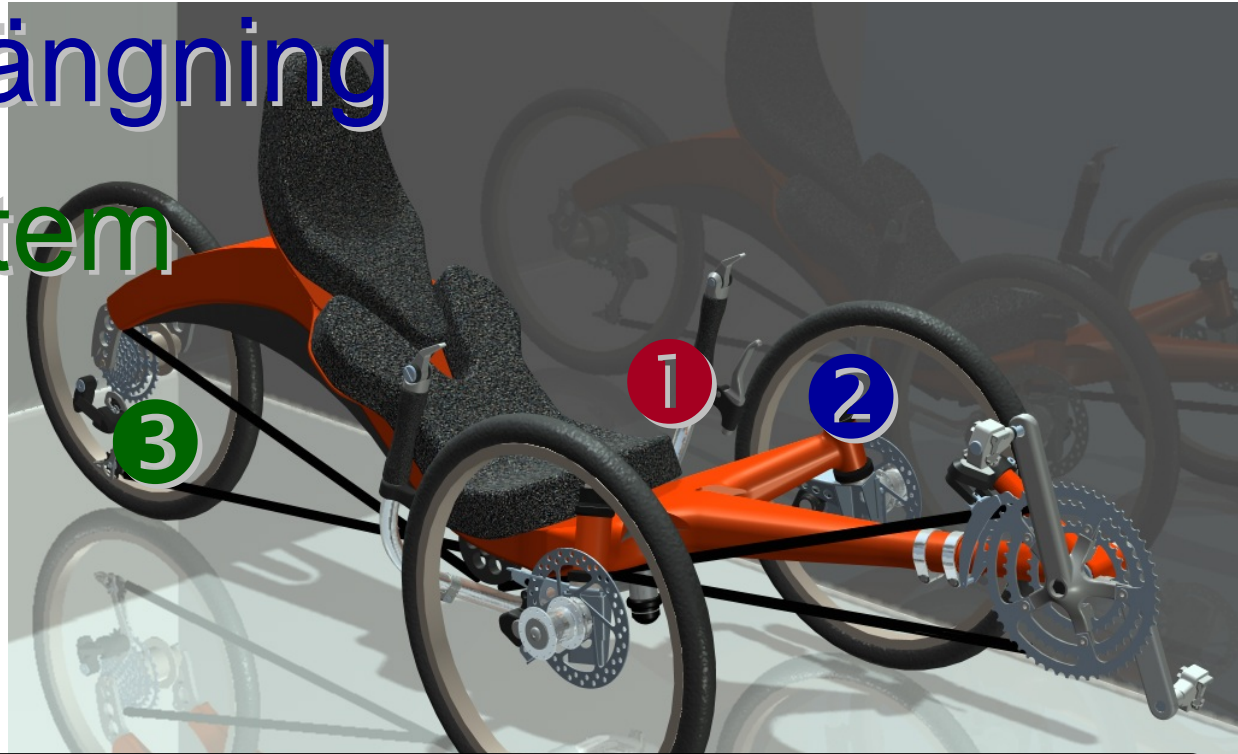

Konstruktionsfasen: Konstruktionslösningar

① Styrning

② Hjulupphängning

③ Växelsystem

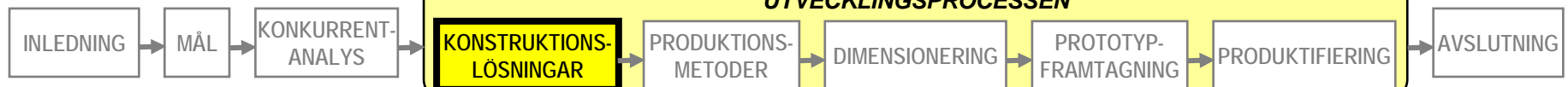

Konstruktionslösningar:

Styrningen - krav

1. Självcentrerande
2. Minimera inbromsning och slitage i svängar
3. Minimera påverkan då hjulen möter hinder
4. Minimera bromsstyrning
5. Justeringsmöjlighet för att justera toe-in

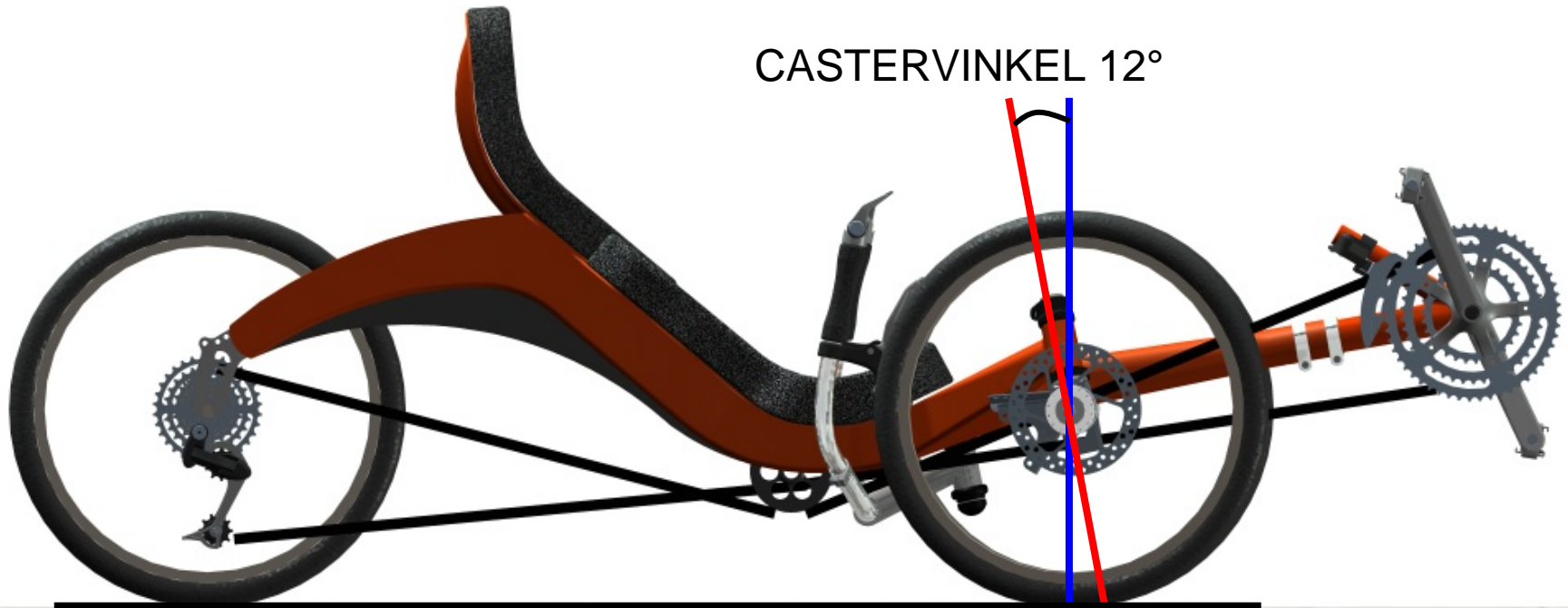

Konstruktionslösningar:

Styrningen – lösningsmetoder

1. Självcentrerande

Lösning: Korrekt castervinkel

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

**KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR**

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

UTVECKLINGSPROCESSEN

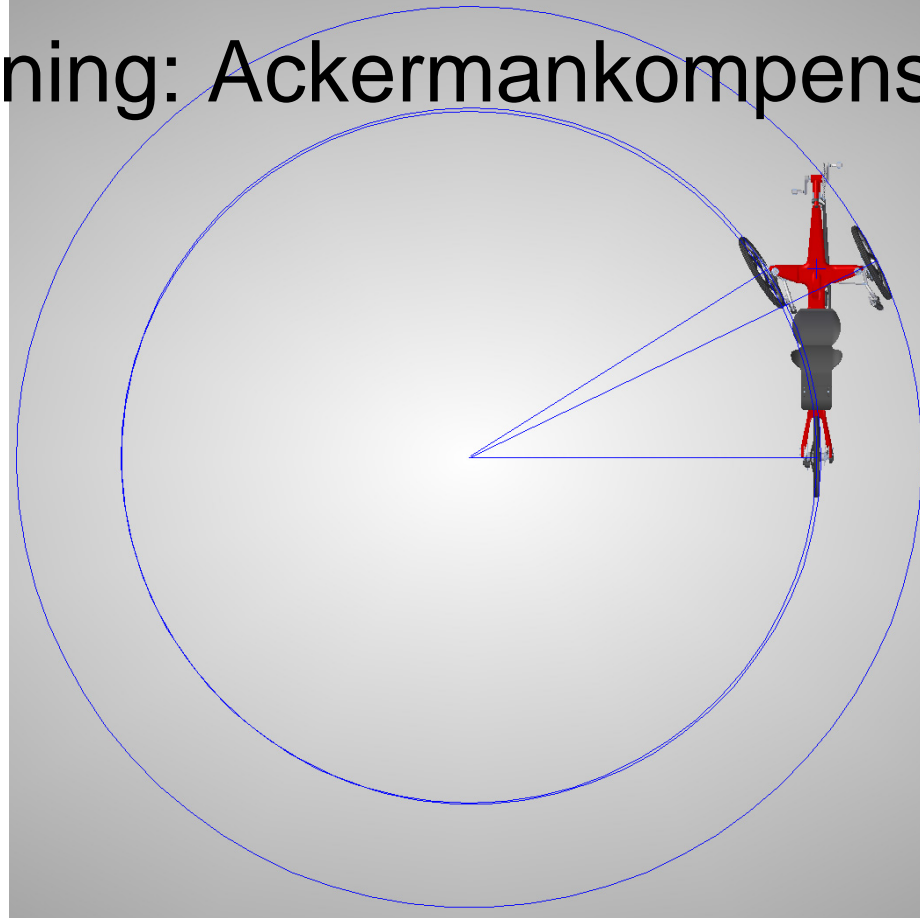

Konstruktionslösningar:

Styrningen – lösningsmetoder

2. Minimera inbromsande effekten i svängar

Lösning: Ackermankompensering

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

**KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR**

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

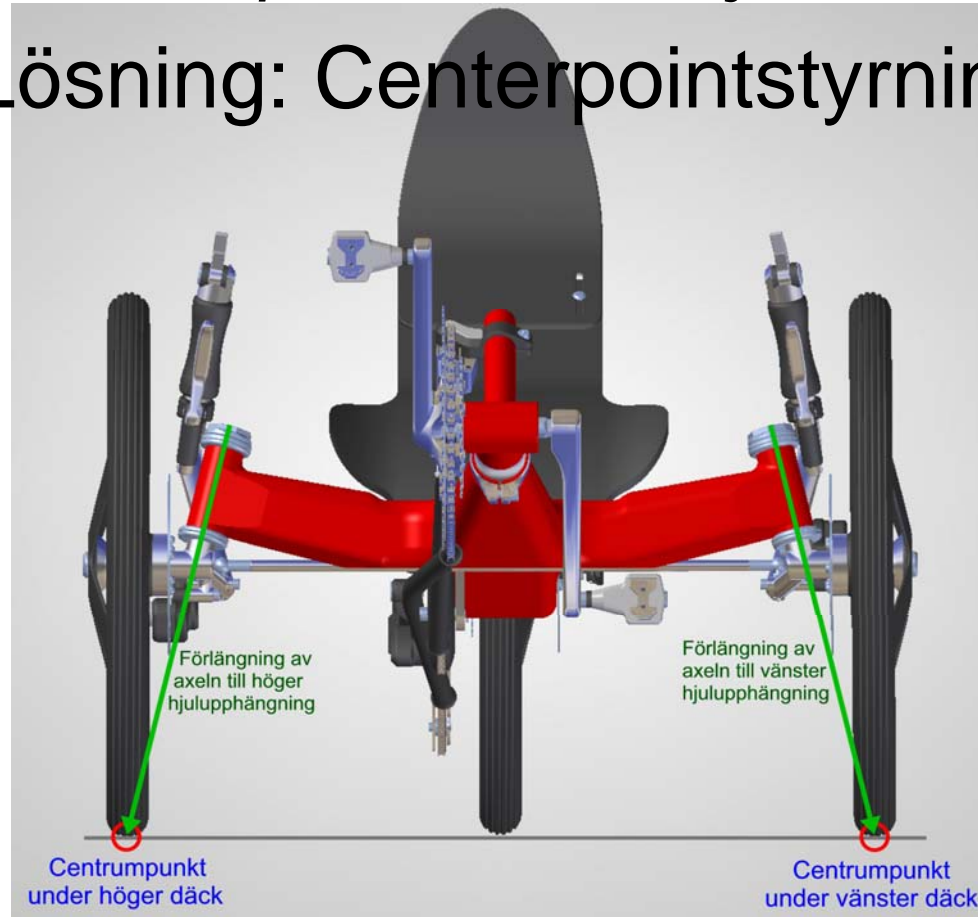
UTVECKLINGSPROCESSEN

Konstruktionslösningar:

Styrningen – lösningsmetoder

3. Minimera påverkan då hjulen möter hinder

Lösning: Centerpointstyrning

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

**KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR**

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

UTVECKLINGSPROCESSEN

Konstruktionslösningar:

Styrningen – lösningsmetoder

4. Minimera bromsstyrningen

Lösning: Visst avsteg från centerpointstyrning

URO-X
med 16"-hjul

URO-X
med 20"-hjul

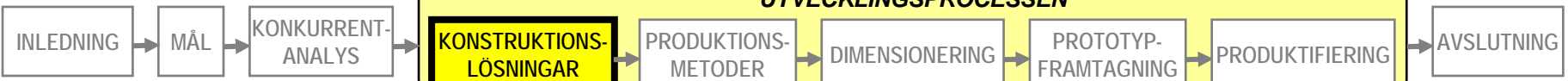
HPVelotechniks
Scorpion

ICE Micro

ICE Q

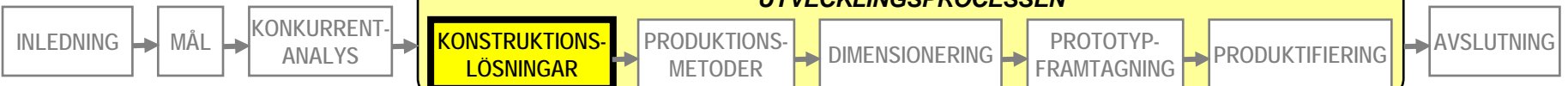

Konstruktionslösningar:

Styrningen – lösningsmetoder

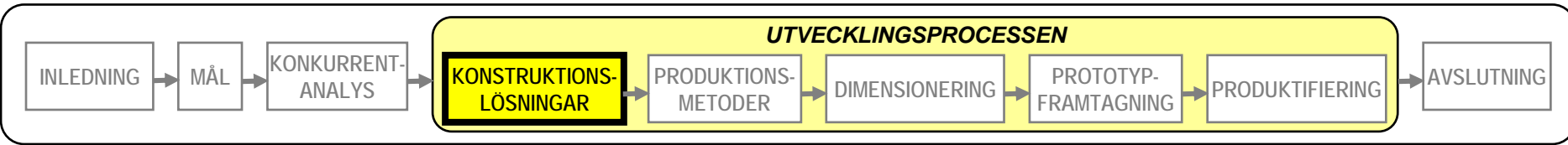
5. Underlätta justering för rätt toe-in

Lösning: Vänster- och högergångade styrstag

Styrningen - huvudtyper

1. Parallellstagsstyrning
2. ICE-styrning
3. Greenspeedstyrning, korsstag

Konstruktionslösningar:

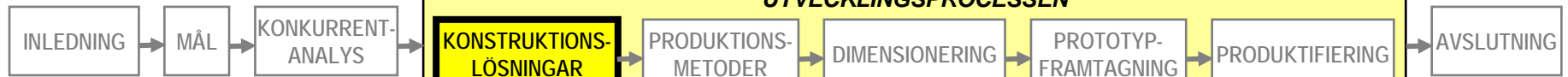
Styrningen – huvudtyper

1. Parallellstagsstyrning

Actionbent tadpole

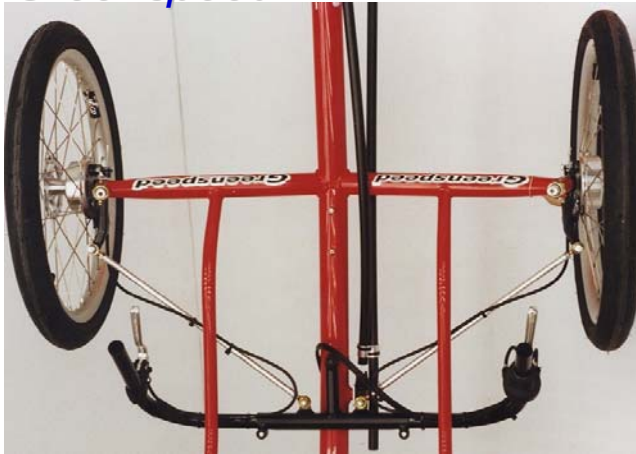
Greenspeed RSL

Konstruktionslösningar:

Styrningen – huvudtyper

Greenspeed

2. ICE-styrning

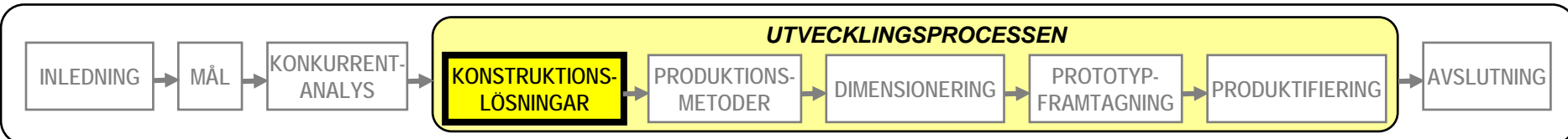

ICE Micro

Steinrikes
Pico

HP Velotechniks
← Scorpion

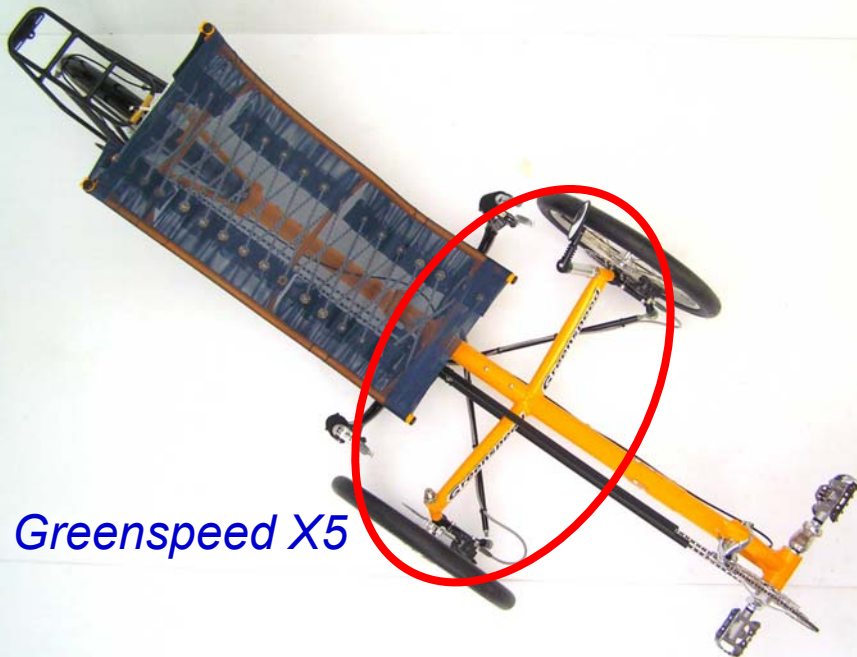

Konstruktionslösningar:

Styrningen – huvudtyper

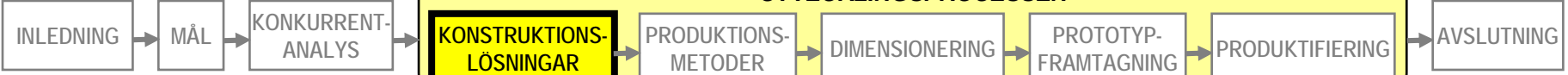
3. Korsstagstyrning (Greenspeedstyrning)

Greenspeed X5

Steinrikes Nomad

Konstruktionslösningar:
Styrningen – lösning

ICE-styrning

← *Styrningen på prototypen sedd underifrån*

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

**KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR**

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

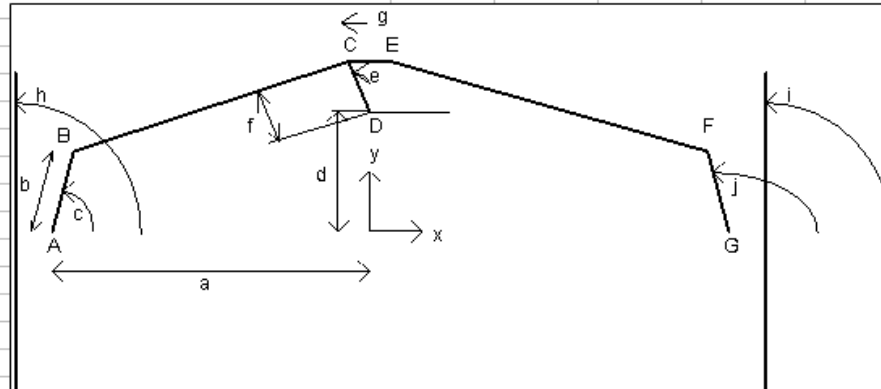
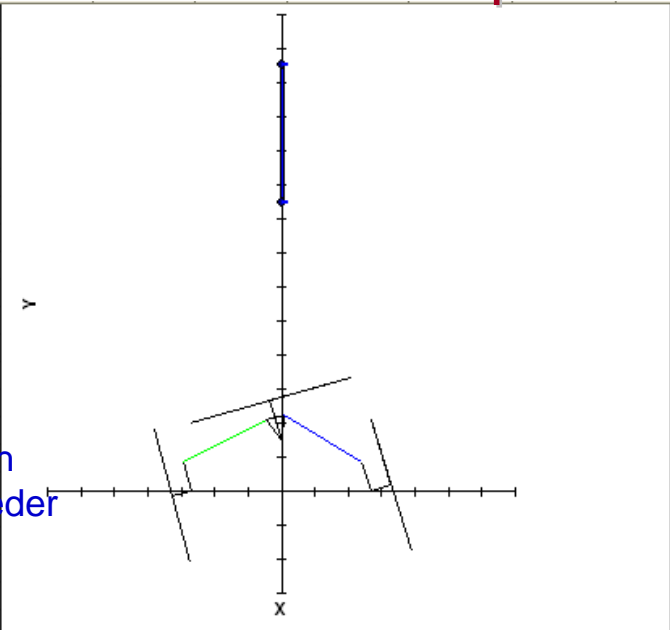
PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

UTVECKLINGSPROCESSEN

Konstruktionslösningar:

Styrningen – dimensionering för ackermankompensering

Ackermann steering design spreadsheet
by Peter Eland, last modified 5 May 98

CONSTANTS (change these to change initial geometry)

Centreline to kingpin /mm	a	270	URO-X															
Steering arm length /mm	b	90	URO-X	56,68,80,92														
Steering arm initial angle /degrees	c1	89	URO-X	Ittererat														
Handlebar pivot offset /mm	d	146	URO-X															
Handlebar arm initial angle / degrees	e1	21	URO-X	Ittererat	Ideal Ackermann													
Handlebar arm length / mm	f	80	URO-X	95,68,80,70,60	radius	left	right	R	This geometry	Error	HB Angle							
Wheelbase	j	1050	URO-X		100000	0,60	0,603	0,6031	0,0%	0,59								
Front wheel offset (from kingpin)		60	URO-X		20000	2,97	3,046	3,04	-0,1%	2,96								
Wheel diameter		406	URO-X		10000	5,84	6,159	6,15	-0,2%	5,90								
Handlebar offset (from D)		125	URO-X	Låst	5000	11,27	12,516	12,52	0,0%	11,65								
Handlebar length		500	URO-X		3000	17,80	21,038	21,39	1,7%	18,91								
Rear wheel offset (a la Windcheetah)		0			2000	24,82	31,255	34,02	8,8%	27,18								

INPUT VARIABLE

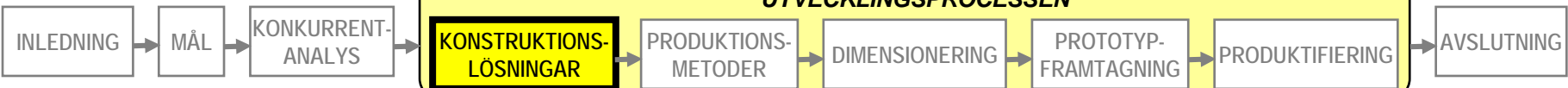
Wheel (left on screen) angle /degrees	h	15	(change this to change steering angle shown on graph)															
---------------------------------------	---	----	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

OUTPUT VARIABLES

Handlebar angle /degrees	g	-15,75	Utväxling ca 1:1.1	100m	20m	10m	5m	3m	2m									
Wheel (right on screen) angle /degrees	i	-17,38	Nerväxlat															

Indata, mått och placering av styrleder

Utdata, fel från korrekt ackermankompensering

Konstruktionslösningar:

Framhjulsupphängning - huvudtyper

Steintrikes Nomad,
Fast axel

HP Velotechniks Scorpion,
Snabbavtagbar axel

KMX X-class,
Axel bredvid styrlager

UTVECKLINGSPROCESSEN

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

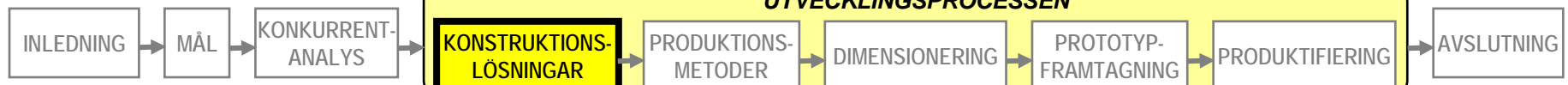
PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

Framhjulsupphängning - mål

- Dubbla hjulstorlekar, 16" och 20" utan ändrad geometri
- Lösning lämpad för kolfiberkomposit, alternativt fräst aluminium
- Standardstyrlager
- Standardiserat skivbromsfäste
- Låg vikt

Konstruktionslösningar:

Framhjulsupphängning - lösning

UTVECKLINGSPROCESSEN

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

**KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR**

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

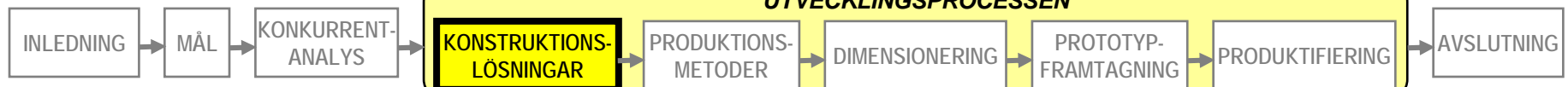
PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

Växelsystem - huvudtyper

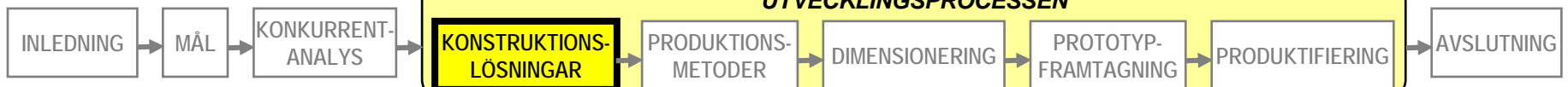
- Kedjeväxlar
- Navväxlar
- Kombinationsväxlar (t.ex DualDrive)
- Specialväxlar (t.ex Schumpf)

Konstruktionslösningar:

Växelsystem - mål

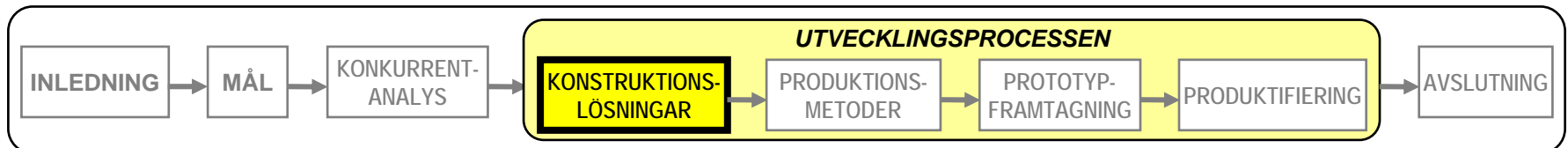
- Tillräckligt höga växlar tillsammans med litet bakhjul
- Stort växelomfång
- Låg vikt
- Låg friktion

Konstruktionslösningar:

Växelsystem - lösning

- Kedjeväxelsystem med 27 växlar (3x9)
- Specialkasettsystem för små hjul (Capreo)
- Omfång: 592%
- Gear-inch: 18,6-110 (vid 50mm däck)

Konstruktionsfasen: Produktionsmetoder

Metall- och plastdetaljer

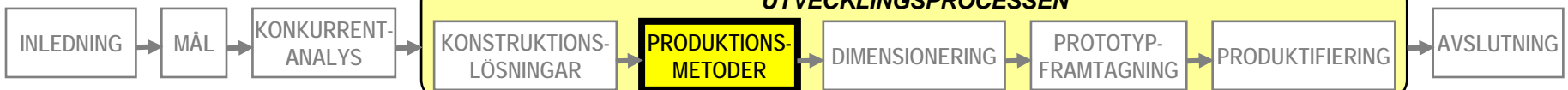
*nav, styraxlar, dropouts, kedjehjul,
styrändar, bromsupphängning,
fästdetaljer, framhjulsupphängningar*

- Svarvning
- Fräsning
- Bockning
- Svetsning (bör undvikas vid produktion i Sverige)

Kompositdetaljer

ram inkl sits, toppböj, vevpartibom, styre, ev framshjulupphängningar

- Våtlaminering med vakuumbag
- Övertrycksbag
- Pre-preg bakning i autoklav
- Vakuuminjicering
- Vattenskärning (efterbearbetning)

Produktionsmetoder:

Vad är en fiberkomposit

- Fiber: glas-, kol-, eller kevlarfiber
- Fibern binds samman av ett matrismaterial, en härdplast, epoxi, polyester eller vinylester
- Matrisaterialet härdar och bildar en komposit

*Material vid laminering →
epoxi, fiber, kärl, våg, pensel*

Produktionsmetoder:

Våtlaminering med vakuumbag

1/8 Fibern (kolfiber, non-crimp) appliceras

UTVECKLINGSPROCESSEN

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

**PRODUKTIONS-
METODER**

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

Produktionsmetoder:

Våtlaminering med vakuumbag

2/8 Fibrerna impregneras med matrisplast (epoxi)

UTVECKLINGSPROCESSEN

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

Produktionsmetoder:

Våtlaminering med vakuumbag

3/8 Ett skiljeskikt (punkterad plast eller avrivningsväv) läggs på som separerar laminatet från sugskiktet

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

**PRODUKTIONS-
METODER**

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

UTVECKLINGSPROCESSEN

Produktionsmetoder:

Våtlaminering med vakuumbag

4/8 Sugskiktet appliceras, trassel utnyttjas i gropar

UTVECKLINGSPROCESSEN

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

Produktionsmetoder:

Våtlaminering med vakuumbag

5/8 filt läggs på som uppsugningssskikt, detta suger upp överskottsplast och fungerar som vakuumledare

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

**PRODUKTIONS-
METODER**

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

UTVECKLINGSPROCESSEN

Produktionsmetoder:

Våtlaminering med vakuumbag

6/8 Vakuumbagen läggs på och tätas med butylgummimassa

UTVECKLINGSPROCESSEN

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

PRODUKTIONS-
METODER

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

Produktionsmetoder:

Våtlaminering med vakuumbag

7/8 Luften suges ut under bagen, laminatet pressas mot formen

UTVECKLINGSPROCESSEN

INLEDNING → MÅL → KONKURRENT-ANALYS → KONSTRUKTIONS-LÖSNINGAR → **PRODUKTIONS-METODER** → DIMENSIONERING → PROTOTYP-FRAMTAGNING → PRODUKTIFIERING → AVSLUTNING

Produktionsmetoder:

Våtlaminering med vakuumbag

8/8 Formen läggs in i en ugn och värmehärdas (i detta fall 60 grader i 3 timmar)

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

**PRODUKTIONS-
METODER**

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

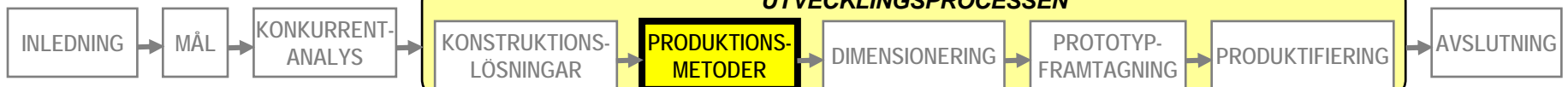
AVSLUTNING

UTVECKLINGSPROCESSEN

Produktionsmetoder: Övertrycksbag

- En påse blåses upp i en sluten form
- Stora belastningar på formen
- Hög fiberhalt möjlig

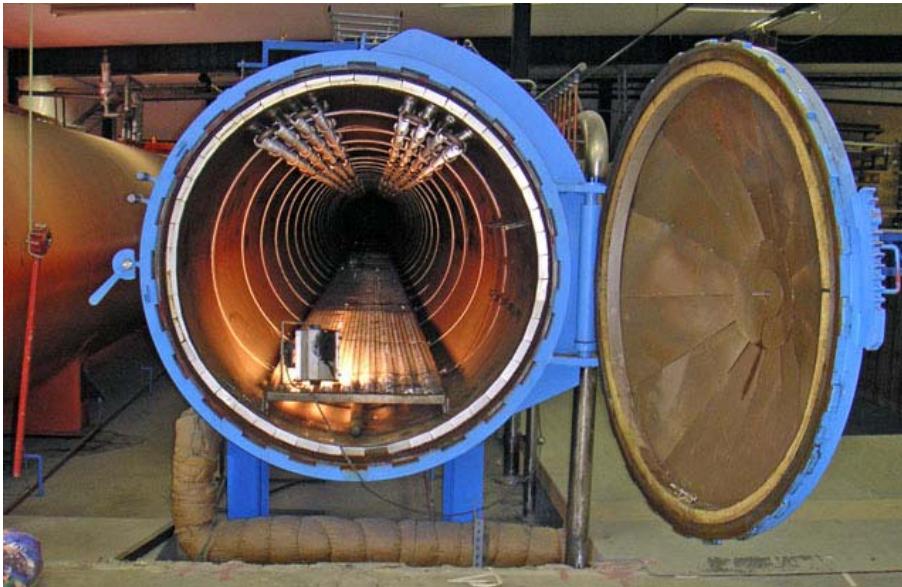
Produktionsmetoder:

Pre-preg bakning i autoklav

Förimpregnerad väv värmehärdas i trycksatt ugn

*Autoklav vid Marström Composite
8 bar övertryck, 140 grader 90 minuter*

*Applicering av pre-preg för tillverkning
av mast hos Marström Composite*

INLEDNING

MÅL

KONKURRENT-
ANALYS

KONSTRUKTIONS-
LÖSNINGAR

**PRODUKTIONS-
METODER**

DIMENSIONERING

PROTOTYP-
FRAMTAGNING

PRODUKTIFIERING

AVSLUTNING

UTVECKLINGSPROCESSEN

Produktionsmetoder: Vakuuminjicering

- Torr fiber läggs i formen
- Fibern täcks med ett skiljeskikt och transportskikt
- Luften sugas ut
- Matrisplast sugas in

Vakuuminjicering av testplatta
hos KTH Lättkonstruktion →

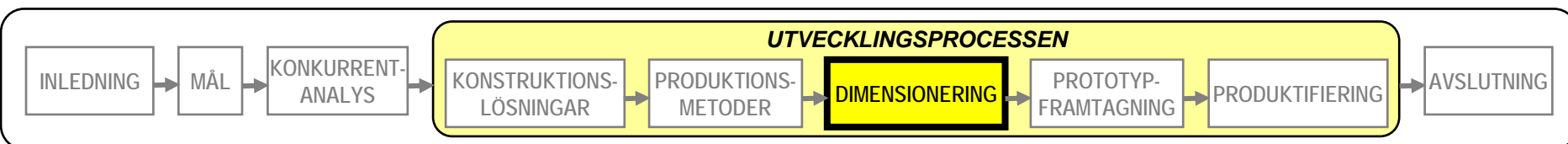

Dimensionering:

Generella begrepp vid dimensionering av fiberkompositer

- Fiber- och matrishalt:
  - Volymprocent fiber: V_f Viktprocent fiber: W_f
  - Volymprocent matris: V_m Viktprocent matris: W_m
- Fiberriktning
- Styvhet och hållfasthet för fiber- och matrismaterialet där: $E_f \gg E_m$

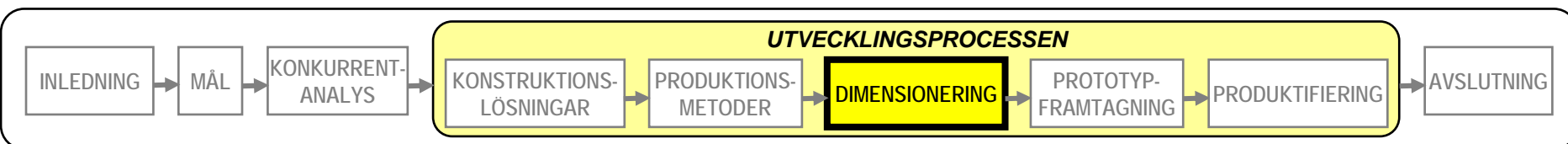
Dimensionering:

Beräkning av styvheten för en fiberkomposit

- Beräkning av styvheten för generellt kolfiberlaminat, tex vakuumbaggat, indata:
  - $E_f = 200\text{GPa}$
  - $V_f = 60\%$
  - Fiberriktning [0/90] -> 50% fiber i kraftriktningen

Styvheten för kolfiberlaminatet blir då:

$$E_l = 200 * 0,6 * 0,5 = \mathbf{60\text{ GPa}}$$

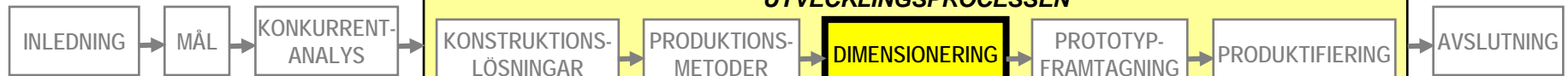
Dimensionering:

Beräkning av densiteten för en fiberkomposit

- Beräkning av densiteten för generellt kolfiberlaminat, tex vakuumbaggat, indata:
  - ρ kolfiber = $1,7 \text{ kg/dm}^3$
  - ρ epoxi (matris) = $1,1 \text{ kg/dm}^3$
  - $V_f = 60\%$

Densiteten för kolfiberlaminatet blir då:

$$\rho_{\text{laminat}} = 1,7 * 0,6 + 1,1 * 0,4 = \mathbf{1,46 \text{ kg/dm}^3}$$

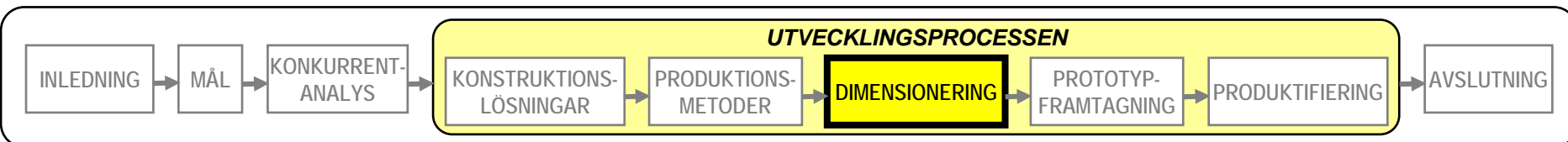

Dimensionering:

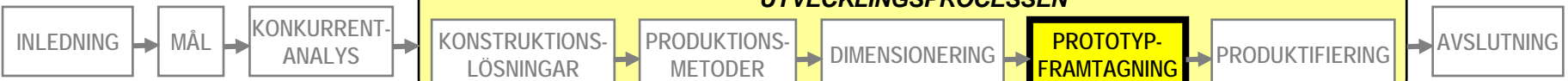
Jämförelse mellan fiberkompositen och metaller

- Kolfiberkompositen: $E = 60 \text{ GPa}$, $\rho = 1,46 \text{ kg/dm}^3$, $E / \rho = 41$
- Aluminium: $E = 70 \text{ GPa}$, $\rho = 2,7 \text{ kg/dm}^3$, $E / \rho = 26$
- Stål: $E = 200 \text{ GPa}$, $\rho = 7,9 \text{ kg/dm}^3$, $E / \rho = 25$
- Titan: $E = 110 \text{ GPa}$, $\rho = 4,5 \text{ kg/dm}^3$, $E / \rho = 24$

Tillverkning av prototypen

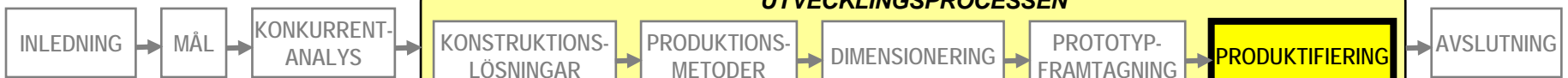
- 1 Ramen (inkl sitsen)
- 2 Hjulupphängningar
- 3 Styrningen
- 4 Framhjulsnaven
- 5 Kedjehjul
- 6 Övriga detaljer

Produktifiering:

Från prototyp till produkt

- Välja tillverkare
  - ↓
  - Ta fram nollserie
  - ↓
  - Utvärdera nollserie
  - ↓
  - Påbörja produktion
  - ↓
  - *Sälja triken*
  - ↓
  - *Produktvård*
-

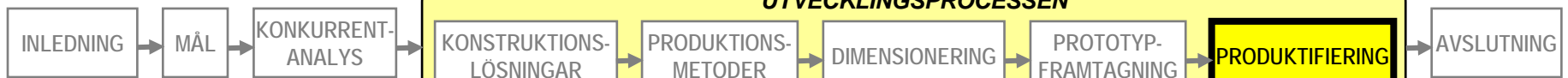

Prissättningsstrategi

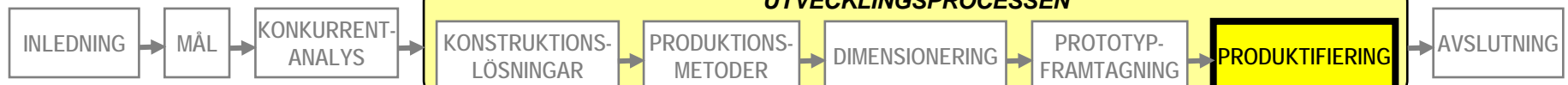
Tre modeller

- Allroundmodell: $URO-X_A$ 30 000 SEK
- Touringmodell: $URO-X_T$ 45 000 SEK
- Lättviktsmodell: $URO-X_L$ 60 000 SEK

Marknadsförutsättningar

- "Själv säljande"
- Låg serie, 10 – 100 st/år möjlig direkt
- Större serie, 100 – 1000 st/år möjlig då produkten mognat
- Taket ligger kring 1000 st/år
- Huvuddelen av försäljningen sker via nätet
- Huvudmarknader:
  - USA
  - England
  - Holland, Tyskland
  - Sverige, Danmark

Resultat – *unik* för URO-X

- Marknadens lättaste tadpole
- Först på marknaden med kolfiberkompositram
  - Unik design
  - Olika hjulstorlek fram
  - Enkelt justerbar stol

Avslutning - Frågor

- Projektet, produktutveckling
  - Fiberkompositter
  - Liggcyklar
- Exjobbände(!)

Lars Viebke

www.viebke.nu/URO-X

